

nincs az a műgond, ami elviselhetővé tenné pl. a Takácsné kispolgári interieur-jének leírását, vagy Szűcs Pali rokonszenves otrombaságának, Olga lázadó bűnbeesésének, vagy a cár tragikus „rab-gólyai“ életének a rajzát. Fatálisan felszínes ez az irmitudás, felszínes még a testi szerelem „dallásában“ is. (Nem az „erotika“ bánt, hanem az, hogy ez az erotika könnyű, üres.) Az író mindent meg tud mondani. Nem vonatkozik rá A d y mélységes szava: „fagy és fátum fogja a számat...“ Csak azt mondja, amit mond; nincs titokzatos folytatódása az olvasó lelkében. Fétis ez a stílus: nincs mögötte a Láthatatlan.

A második kérdés: mivégre írta meg a szerző regényét? Hirtelenében e válasz tolu: nem tudom.

De talán ebből a negatívumból holmi fények vetődnek a munkára. A legközelebbfekvő föltevés: meg akarta írni a szerelem szükségességét, mindenhatóságát, fenségjogát. De ehhez a szerelmet kellett volna megírnia mindenekelőtt. Sikerült megmutatnia a következőt: „nagyon jól esik az embernek, ha van erotikus, sőt szekszuális partnere, ennek ellenkezője pedig nem esik jól...“ De hiszen ezt a „morált“ nem kell regényből tanulni, ezt minden zsúr-habitué ismeri. (De úgylátszik, újra meg újra szereti hallani: a könyv kilencedik kiadásánál tart.) Vagy tán emléket akart állítani egy színes, szomorú életnek? Lehet, csak-hogy az a kérdés, ránk tartozik-e ebben a formájában? Lírává, vagy vizióvá mélyítette, remegtető, vagy megrázó értelmét adta volna... Ehelyett: ügyes, kissé édeskésen szórakoztató, enyhén (?) csiklandozó történetet adott, melyből hiányzik mindennemű mélyebb állásfoglalás. És miután a „fehér“ és „keresztény“ Z i l a h y Lajos a társadalmi bon-ton ellen voltaképpen nem vét ebben a választékos regényben, szerencsésen megmenekült attól a anathemától, mely a „budapesti irodalmon“ súlyosodik.

(Szeged.)

Szeri Endre.

MADÁCH ÉS NAPOLEON.

Gy. J u h á s z László írta *Madách és Lamartine* című cikkében (Szépművelés, 1931: 181): „Hugo bálványának, N a p o l e o n n a k még a neve sem fordul elő a tragédiában“. A cikk megjelenése után T o l n a i Vilmos arról értesített, hogy az *Ember tragédiája* tizennegyedik színében, a 3895. sorban a következőket írja M a d á c h:

Mi lesz N a p o l e o n, ha büszke célját
Nem egy nép vére egyenlíti ki?

Köszönettel regisztráljuk ezt a tényt, amely megdönti Gy. J u h á s z Lászlónak állítását. A *Madách és Lamartine* című cikknek egyébként — amely a szerző disszertációjának egyik lényegesen bővített és továbbfejlesztett fejezete (v. ö. *Un disciple du romantisme français*, Szeged, 1930) — csak fokozza értékét ez a módosítás, mert még egy szállal a francia romantikához fűzi M a d á c h o t. A kérdéssel kapcsolatban fölvehetjük a kérdést: mért nincs a magyar klasszikusoknak indexszel ellátott kiadása?

(Szeged.)

Z. B.